

Araştırma Makalesi¹**Makale Geliş Tarihi:** Ekim 2018**Makale Kabul Tarihi:** Aralık 2018**BASEL III UZLAŞISININ GETİRDİKLERİ VE SÜRECİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ**Mehmet KAYA²Ramazan TORUN³**ÖZ**

Global ya da ulusal krizler ülkenin ilk olarak finans sektöründe bozulmalara neden olurlar. Sağlıksız bir finans sektörü de ülkenin tüm ekonomik sisteminin zarar görmesine yol açar. Bu çalışmada, 2008 küresel krizinin olumsuz sonuçları neticesinde ortaya çıkan finansal sorunların çözümü için yürürlüğe konan Basel III kriterlerinin bankacılık sektörüne ne gibi yenilikler getirdiği incelenmiştir. Kriterler uygulamaya konulduğunda Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği bakımından ne durumda olduğu ve sektörün bugün geldiği nokta incelenmiştir. Ayrıca Basel III uzlaşısına yönelik ortaya konan eleştiriler ve uzlaşıdan duyulan endişeler çalışmanın diğer konu başlığıdır.

Anahtar Kelimeler: Basel III, 2008 Krizi, Bankacılık

¹ Bu makale **iThenticate** sistemi tarafından taranmıştır.

² Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, kayamehmet@dicle.edu.tr

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Dicle.Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, ramazandtorun@gmail.com

THEY BROUGHT THE BASEL III ACCORD AND THE BANKING SECTOR THE EFFECTS IN THE PROCESS

ABSTRACT

Global or national crisis, the country's first cause disruptions in the financial sector An unhealthy financial sector can lead to damage to the country's entire economic system. In this study, the negative consequences of the 2008 global financial crisis as a result of the criteria adopted for the solution of the problems that arise, such as what innovations brought by Basel III in the banking sector are examined. Once the criteria are put into practice, what is the situation of the Turkish banking sector in terms of capital adequacy in the industry today and examined the spot. In addition, the Basel III accord and compromise laid for another topic of criticism concerns from the study.

Key Words: Basel III, 2008 Global Crisis, Banking.

GİRİŞ

Dünya üzerinde görülen ekonomik krizler finans sektörüyle her zaman doğrudan ilişkili olmuştur. Bazen krizler doğrudan finans sektöründeki çarpıklıklar yüzünden doğmuş, bazense krizlerin neticesinde finans sektörü ağır zararlar görmüştür. Finansal küreselleşme ile birlikte finans sektöründeki büyüme reel sektörü gölgede bırakırken, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomisi küresel sermaye hareketleri dolayısıyla krize eğilimli hale gelmiştir. Nitekim 1994 Brezilya, Meksika ve Türkiye, 1998 Güneydoğu Asya ve 2001 Türkiye krizleri çok sayıdaki finansal krizlerden birkaçıdır. Çoğunlukla çevre ülkelerde meydana gelen bu krizlerin sebepleri arasında; ekonomilerinin sermaye hareketlerinin serbestleşmesine hazır olmaması, finansal piyasaların işleyişi ve bankacılık faaliyetleri ilgili uygun kontrol ve denetim mekanizması eksikliği vb. sebepler sayılabilir. Bunun için krize karşı her ülke kendi koşullarında reçeteler geliştirse de, krizlerin çoğunlukla finans sektöründe tezahür etmesi ve en çok da bankaları etkilemesi, finans sektörü ve kurumlarıyla ilgili düzenlemelerin gerekliliğini öne çıkarmıştır.

Nitekim Türkiye gibi kırılgan bir ekonomik düzene sahip bir ülke 2001 yılında büyük bir finans krizi ile karşılaşmış ve 18 banka bu dönemde batmıştır. Özellikle kamu bankaları dağıttıkları birçok krediyi geri toplayamamış bu durum da batık kredilerin sayısının artmasına sebep olmuştur (Cabas; 2017: 77). Politik sebeplerle birleşen bu durum Türkiye'nin finansal sistemini çökertmiştir. Bankacılık sistemindeki bütün bu olumsuzlukları gidermek ve kredi

sistemini denetlemek üzere Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu kurulmuştur. Ülkemizde, Basel Komitesi'nin belirlediği kıstasları bankacılık sektörüne uygulamak, düzenlemek ve denetlemekle yükümlü olan BDDK kendisine verilen bu görevi 2000 yılından beri yerine getirmektedir.

Türkiye ekonomisi ve Türk bankacılık sisteminin gelişmesi hızlı bir şekilde sürmektedir. Bu gelişmenin en belirgin göstergesi, bankacılık sektöründeki yabancı sermaye girişlerindeki artışlardır. Bu durum, zaten uluslararası niteliğe sahip bankacılığın bu niteliğini arttırdığı gibi aynı zamanda bankacılık sektörünün uluslararası girişimlerle bağlarının güçlenmesine de yol açmaktadır. Bu anlamda Basel kriterleri, bankacılık sektörü ile ilgili bazı yeni kuralları kapsamaktadır (Arslan, 2008:50).

Türkiye'nin de üyesi olduğu Basel Komitesi; Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank of International Settlements, BIS) bünyesinde kurulan ve üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir komitedir. Basel Komitesi, ilgili ülke otoritelerinin ve bankaların önemli denetim konularına ilişkin ortak bir anlayış geliştirmeyi ve küresel anlamda bankaların denetim kalitelerini geliştirmeyi ilke edinmektedir (Erdoğan, 2014:143). 1974 yılında oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesinin üyeleri Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin de yer aldığı 13 ülkenin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinin yetkililerinden oluşmaktadır. Komite, ulusal sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlaştırmak ve bu konuda asgari bir standart oluşturmak amacıyla Basel - 1 olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını 1988 yılında yayımlamıştır (Arslan,2008:51).

Komitenin herhangi bir uluslar üstü yasal veya formel yetkisi yoktur. Komite daha çok genel gözetim ve uygulama standartları için referanslar geliştirerek bunları ülkelerin isteğe bağlı olarak uygulamaları konusunda çabalamaktadır. Böylece komite hiçbir zorunlu bağlayıcılık olmadan, genel kabul gören standartların geliştirilmesi ve uluslar üstü seviyede uyumlaştırılması amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Özçam,2004:1).Söz konusu standartlarla ilgili her krizden sonra tespit edilen eksiklikler, uzlaşılar kapsamında tamamlanırken bundan sonra da ihtiyaç duyulduğunda mevcut düzenlemelerin geliştirilmesi veya yenilenmesi de ihtimal dahilindedir.

Yakın tarihte(2008) önemli ataklarla yaşanan ve halen de devam eden küresel krizin özeti olan likidite sıkıntıları ve akıl almaz kaldıraç oranları için, alınan tedbirlerin yetersiz

olduğu yönündeki genel eğilim, Basel III'ün ortaya çıkmasının en önemli nedenidir. Bundan dolayı ilgili düzenlemelerle getirilen en önemli yenilikler ve farklılıklar; yeni sermaye düzenlemeleri, kaldıraç oranları sınırlamaları ve zorunlu likidite oranlarıdır (Bulut,2013).Çalışma da Basel III perspektifinden Türk bankacılık sektörünün özellikle sermaye yapısını ve yeterliliğini değerlendirmeye yöneliktir.

Kaldı ki Basel III uzlaşısı, Basel II'ye göre bazı konularda devrim niteliği taşıyan hükümler içermektedir. Genel olarak Basel III, 2008 yılında yaşanan küresel krize bir daha yakalanmamak için alınan birtakım önlemler olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda bu yeni uzlaş; bankaların şeffaflığını arttırmak, kamuya bu yönde bilgi vermek, kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi gibi amaçları da içinde barındırır (Cangürel vd., 2010).

1. BASEL III'E GİDEN SÜREÇ

2004 yılının Haziran ayında yürürlüğe konan Basel II uzlaşısı bankacılık sektöründe devrim niteliği taşıyan birçok kararı kapsamaktaydı. Özellikle sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanması ve hesaplanan bu değer kamuyu ile paylaşılması hususundaki yenilikler ile bir önceki uzlaşından ayrılıyordu (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu [BDDK], 2005). Ancak Amerika'da ortaya çıkan son global kriz Basel II süreci hakkında soru işaretlerini ortaya koyuyordu. 2007 yılının ikinci yarısından itibaren Amerika'da başlayan yeni ekonomik kriz birçok finansal kurumun iflas etmesine ve birçoğunun da iflasın eşiğine gelmesine sebep olmuştur. 2008 yılına gelindiğinde Lehman Brothers'ın iflasını açıklaması, Fannie Mae ve Fredi Mac'in mecburen kamulaştırılması, Fortis'in parçalanıp satışa sunulması, AIG'in ekonomik olarak uçurumun kenarına gelmesi, krizin daha sonra Avrupa'ya sıçrayıp İzlanda bankacılık sistemini tamamen çökertmesi söz konusu krizin büyüklüğünü bizlere göstermekteydi (Cangürel ve diğ., 2010). Bu krizin neticesinde, sistemik risklere karşı güncel finansal öğretilerin yetersiz kaldığı gözlemlenmiş ve krizin meydana getirdiği sorunları çözmek için kamu tarafından alınan tedbirler ciddi maliyetler doğurmuştur. Bu maliyetler ekonomik düzenin birçok ülkede bozulmasına sebep olmuş ve yeni bir ekonomik sistemin gerekliliğini ortaya koymuştur(Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası [TCMB], 2010).

Küresel kriz sonrası birçok ülke, finansal kurumlarının denetlenmesinde etkinliğin artırılması için sermaye yeterliliği, risk yönetimi, likidite, gözetim ve denetime ilişkin

yaklaşımlarını gözden geçirmiş ve bankacılık sektörlerinin yeniden yapılandırılması için, bankaların mali yapılarını güçlendirecek ve fonksiyonlarını arttıracak tedbirler almayı sürdürmüşlerdir (Arıcan ve Yücememiş, 2016:47).

Bankacılık ve finans sektörünün küreselleşmesi, bu sektörlerin işleyişindeki sorunları azaltmak veya uzun vadede sorunsuz hale getirmek ve denetimini sağlamak için, uluslararası standartlara ulaşmanın yanında birçok alanda uygulama birliğine ihtiyaç vardır (Şahin,2013:150).Çünkü yaşanan her ekonomik krizden sonra, krizlerin tekrarlanmaması için yeni arayışlar başlamakta ve daha öncekiler gözden geçirilerek eksikler giderilmeye çalışılmaktadır. Son küresel krizin ardından, daha önce geliştirilmiş ve uygulanmış Basel II uzlaşısının yetersiz taraflarını gidermek, yeni yaklaşımlar ve tedbirler ortaya koymak ve böylece yaşanabilecek krizleri önlemeye çalışmak ya da zararı asgari düzeye indirmek için Basel Komitesince Basel III uzlaşısı hazırlanmıştır (Gürel ve Gürel,2012:17).

Küresel banka sistemi, krize yetersiz bir seviyede ancak yüksek kaliteli sermaye ile yakalandı. Bundan dolayı bankalar, özkaynak yapılarını krizin ortasında yani bunu yapabilecekleri en zor dönemde yapılandırmakta zorlandılar. Tüm kurumların sermaye kalitelerini karşılaştırmak ve tam olarak belirlemek üzere, piyasalara olanak sağlayacak açıklama eksikliği ve yetki alanı, sermaye tanımlamasında yaşanan kararsızlık krizini ortaya çıkarmıştır. Basel Komitesi Temmuz 2010'da, yeni sermaye tanımı konusunda anlaşmaya varmıştır. Buna göre daha yüksek kalitede sermaye, zararı daha fazla giderebilen kapasite olarak tanımlanmıştır. Böylece bankalar baskı dönemlerinde, daha dayanıklı olmalarına olanak sağlayacak daha güçlü bir yapıya kavuşmuş olacaktırlar (Yardımcıoğlu ve Demirel,2010:72).

Böylece bankacılık sisteminin kırılma eğiliminin azaltılması ve finansal sistemin direncinin artırılması amacıyla Basel Komitesi tarafından hazırlanan yeni reform paketi 2010 yılının 12 Eylül'ünde kamuoyuna duyurulmuş ve Basel III süreci resmen başlamıştır. Söz konusu amacın tahsisi için, likidite ve sermayenin niceliği ve niteliği üzerinde değişiklikler yapılması ile bankaların içinde buldukları ekonomik döngünün dikkate alınması planlanmıştır (Cangürel ve diğ., 2010).

Ancak Basel III kararları Basel II'nin tamamen ortadan kaldırılması için değil,2008 yılındaki küresel krizde ortaya çıkan Basel II uygulamalarına ilişkin eksikliklerin tamamlanması için düzenlenmiştir. Basel III kapsamında gerçekleştirilen en önemli

değişikliklerden birisi ise, bankaların sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullandıkları sermaye tanımının değişmesidir. Yani Basel III kararları kapsamında bankaların riskli işlemlerine uygun olarak sermayelerinin de arttırılması gerekmektedir. Bu da Basel II'ye göre daha fazla sermaye arttırımı demektir. Özellikle son finansal krizde; Basel II uygulamalarının yetersiz kaldığı likidite yeterliliği ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranları gibi risk noktalarında, Basel III'de yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerle, bankacılık-finans sisteminin finansal ve ekonomik şoklara karşı dayanıklılığının arttırılması, risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi, kurumsal yönetimin etkin kılınması, bankaların açık ve şeffaf bir şekilde kamuoyunu bilgilendirme niteliklerinin arttırılması amaçlanmaktadır (Taşpınar,2013).

2. BASEL III'ÜN ORTAYA KOYDUĞU YENİLİKLER

Dünyanın son yıllarda karşılaştığı en büyük finansal krizlerden birisi olan 2008 krizi ile birlikte yaşanan gelişmeler, dışarıdan bakıldığında çok ayrıntılı ve karmaşık gözükken finansal düzenlemelerin yetersizliği tartışmalarını başlatmıştır. Bu da krizle birlikte fark edilen eksiklikleri gidermek için, yakın zamanda Basel III olarak adlandırılan düzenlemeleri gündeme getirmiştir. Basel III olarak adlandırılan düzenlemelerle ulaşılmak istenen hedefler şöyle sıralanabilir (Cangürel vd.,2010:1):

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin direncinin artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve kamuoyunu bilgilendirme niteliklerinin artırılması,
- Mikro düzeyde düzenlemelerle bireysel olarak bankaların risk ortamlarına karşı direncinin artırılması,
- Makro düzeyde düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması.

Bu hedeflere ulaşmak için (Cangürel vd.2010:1,Taşpınar,2018);

- Mevcut koşullarda geçerli asgari sermayenin nicelik olarak artırılması, niteliğinde değişiklikler yapılması ve mevcut uygulamaya ek olarak risk bazlı olmayan, muhasebesel bazlı bir asgari sermaye gerekliliği standardının getirilmesi,
- Asgari likidite oranlarına yönelik düzenlemeler yapılması,

- Alım-satım hesaplarına (Trading Book) ilişkin sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişiklik yapılması,
- Karşı taraf kredi riskinin (Counterparty Credit Risk) hesaplanmasına yönelik değişiklik yapılması,
- Sınır ötesi bankacılık kurallarının geliştirilmesi,
- Etkin bankacılık denetiminin gözden geçirilmesi ve standart denetim uygulamalarının geliştirilmesi

hususunda çalışmalar yapılmıştır. Basel III ile ilgili çalışmalar; Basel II'deki düzenlemeler, başta sermaye hesaplama yöntemi olmak üzere, tamamen rafa kaldırılıp yerine yeni düzenlemelerin konulması niteliğinde olmayıp, gerek Basel II'ye getirilen eleştiriler ve gerekse son finansal krizle birlikte ortaya çıkan eksiklikler doğrultusunda güncellenmiş ek düzenlemeleri kapsamaktadır.

Çünkü halen birçok ülkede etkisi süren küresel ekonomik kriz akıllara şu soruları getirmiştir; “Küresel krizin nedeni uluslararası siyasi, sosyal ve ekonomik farklılıkları gözetmeksizin oluşturulan Basel II Hükümleri midir?”, “Olası krizleri önlemeyi hedefleyen Basel II Kriterleri, krizi önlemede başarılı oldu mu?” (Demirkol ve Aba, 2012:262). Bu sorulara verilen cevaplarda Basel II kriterlerinin yetersizliğine ilişkin ortak kanaat, Basel III'e ilişkin düzenlemelerin hazırlanma sürecini başlatmıştır. Ayrıca küresel krizlerin fitilinin daha çok finans sektöründe ateşlenmesi, bu sektörün baş aktörleri olan ve çoğu zamanda krizlerin müsebbibi olarak gösterilen bankaların faaliyetlerine ilişkin kriterlerin sıkılaştırılmasının gerekliliğine ilişkin yaklaşımlar da Basel III kriterlerine olan ihtiyacı tetiklemiştir.

Nitekim Basel III ile birlikte yapılan düzenlemelerin temel amacı; 2008 küresel finans krizinde bankaların sahip oldukları sorunlu varlıkların, değer yitirmesinden dolayı uğradıkları zararın sebep olduğu sermaye kayıplarının tekrarlanmasını önlemek ve bankacılık sisteminde finansal istikrarı tehdit eden faktörlerin, olumsuz etkisini düşürmek üzere sermaye oranlarının artırılmasıdır. Basel III'ün getirdiği düzenlemeleri sermaye ve likidite ihtiyaçlarının artırılarak regülasyonların güçlendirilmesi şeklinde özetlenebilir. Son düzenlemelerin oluşum sürecinde, sermayenin niceliği ve niteliğinin geliştirilmesi ile ekonomide yaşanan konjonktürel etkilerin giderilmesine ilişkin alınması gereken önlemler de yoğun şekilde tartışılmıştır Şahin(2013:151-152).

3.BASEL III KRİTERLERİNİN TEMEL AMAÇLARI

3.1. Niteliği Arttırılmış Sermaye

Bankalar fon kaynağı olarak özkaynaklardan (sermaye) ziyade yabancı kaynakları kullanan kuruluşlardır. Ekonomilerde en yüksek mali kaldıracı bankalar kullandığı için, ekonomik gelişmelerden en sert olarak finansal sektör etkilenir. Yüksek dereceli mali kaldıraç, aynı zamanda sektörün öz sermaye tabakasının neredeyse bir jilet inceliğinde olması anlamına gelir. Dolayısıyla, küçük boyutlu bir ekonomik dalgalanma bile mali kaldıraç büyüteci kanalıyla sektörde bir tsunami olarak yansıyabilir. Bir bankanın bu boyutlu bir dalgaya karşı yeterli yükseklikte bir dalgakıranı (sermayesi) olmadığından, dalga bankanın sermayesini tamamen silebilir. Yani, banka kolayca iflas edebilir. Ekonomilerin başka sektörleri için yerel ve/veya uluslararası denetleyici kuruluşlarla belirlenmiş bir asgari ‘sermaye yeterlilik oranı’ olmadığı halde, böyle bir kısıtlamaya bankaların ihtiyacı olduğunun düşünülmesinin ana nedeni bankacılık sektörünün yüksek mali kaldıracı olmasıdır (Tarhan,2014).

Klasik anlamda baktığımızda; beklenmeyen kayıpların telafisi için bir bankanın elinde bulundurması gereken en önemli şeyin sermaye olduğunu görebiliriz (Moreno, 2011: 4). Bir bankanın elinde bulundurduğu sermayenin kalitesi arttıkça, bankanın krizlere karşı direncinin artacağı rahatlıkla söylenebilir. Nitekim Uluslararası Ödemeler Bankası olarak da bilinen BIS’in CEO’su Jaime Caruana’nın 2010 yılında yaptığı konuşmada, *bankaların daha güçlü hale gelebilmesi için Kayıp Karşılıyıcı Sermayenin (Loss Absorbency Capital) kullanılması gerektiğini ve ancak bu yolla stres dönemlerinin daha az zararlarla atlatılabileceğini* vurgulamıştır (Caruana, 2010: 1).

Basel III ile beraber amaçlanan konulardan bir başkası da sermayenin daha güçlü hale getirilmesidir(Bulut,2018). Basel III ile yapılan düzenlemelerle ödenmiş sermaye gibi en kaliteli sermaye kalemlerinin⁴ ana sermaye ya da çekirdek sermaye içerisinde kalması sağlanmış ve daha az önceliği bulunan sermaye kalemlerinin ise⁵ indirim kalemi olarak kullanılmasına imkan verilmiştir (Cangürel ve diğ., 2010).

3.2.Niteliği Arttırılmış Sermaye

⁴ Ödenmiş sermaye en kaliteli sermaye kalemidir(BDDK,2010:2)

⁵ Örneğin imtiyazlı hisselerle tekabül eden sermaye tutarının hesaplama esnasında ana sermayeden düşülmesi söz konusu olabilecektir(BDDK,2010:2).

Bankalar için özellikle finansal krizlerde ve batık kredi sorunlarıyla karşılaştığında sermaye araçlarının niteliği kadar niceliği de ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple, Basel II’de yer alan öz kaynakların içeriği değiştirilmiştir. Mevcut düzenlemede bulunan katkı sermayenin, ana sermayenin %100’ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermaye (Tier 3) uygulaması kaldırılmıştır. Ana sermaye (Tier 1) içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan faktörler çekirdek sermaye (common equity) olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kâr (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır (Gürel,Gürel,2010:21).

Caruana da (2010: 3-4) daha kaliteli sermayenin krizlerle mücadelede tek başına yeterli olamayacağını, niceliksel olarak da sermaye miktarlarının artırılması gerektiğini belirtmiştir. Çekirdek sermayenin risk ağırlıklı aktiflere bölünmesiyle elde edilen çekirdek ana sermaye rasyosu⁶ Basel II’de %2 olarak belirlenmişti. Bu oran Basel III uzlaşısında %4,5’e kademeli olarak çıkartılacaktır. Birinci kuşak sermaye ya da Tier1 olarak da bilinen ana sermayenin, risk ağırlıklı aktiflere bölünmesi ile elde edilen minimum ana sermaye rasyosu %4’ten %6’ya yükseltilmiştir. Sermaye yeterlilik rasyosu ise önceki düzenlemede olduğu gibi %8’de kalmıştır.

Tablo 1: Basel II ve Basel III Kriterlerine Göre Asgari Oranlar

RASYOLAR	ORANIN HESAPLANMASI	BASEL II	BASEL III
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	$\frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{RiskAğırlıklıAktifler}}$	8%	8%
Minimum Ana Sermaye Rasyosu	$\frac{\text{AnaSermaye}}{\text{RiskAğırlıklıAktifler}}$	4%	6%
Çekirdek Ana Sermaye Rasyosu	$\frac{\text{ÇekirdekAnaSermaye}}{\text{RiskAğırlıklıAktifler}}$	2%	4,5%

Kaynak: Koğar, (2010:11)

⁶ 17 Kasım 2009 CRD değişikliği ile AB müktesebatına anılan oran dahil edilmiştir.

3.3.Sermaye Tamponu

Basel II'ye yöneltilen eleştirilerden birisi de bu uzlaşının ekonomideki döngüsel olaylara karşı duyarsız olmasıydı. Ekonomideki büyümeler ya da daralmalara göre değişkenlik göstermeyen rasyolar ile yeri geldiğinde kredi büyümesinin önü alınamıyordu. Bu durum, kriz ortamlarında birçok banka adına tehlike arz ediyordu (Cangürel ve diğ., 2010).

Ayrıca küresel kriz de göstermiştir ki bankaların olağanüstü koşullarda sistemi zora sokmadan ayakta kalabilmeleri için, öncelikle ve kesinlikle güçlü sermayelerinin olması ve taahhütlerini zamanında yerine getirebilmeleri gerekir. Yoksa bu taahhütlerden bir tanesindeki gecikme veya hiç gerçekleşmeme olasılığı, adeta bir domino taşı etkisi gibi sisteme yük bindirerek, sıkıntıyı bireysel olmaktan çıkarıp sistemsel, hatta yakın geçmişte yaşananlarda görüldüğü üzere küresel sıkıntıya dönüştürmektedir. İşte bundan dolayı, bankaların sermayelerinin olağanüstü durumlara hazırlıklı olmalarını sağlamak yönünde bir ek önlem olarak tamponlar tesis edilmiştir (Bulut,2013).Çekirdek sermaye ve ana sermayeye eklenecek ek sermaye olarak adlandırılan sermaye tamponu ile birlikte, bankaların olası finansal riskler karşı daha dayanıklı olması amaçlanmaktadır (Gündoğdu,2016).

Basel III sermaye tamponları, ekonomik konjoktürün lehte seyrettiği dönemlerde sermaye rezervi (tamponu) oluşturulması, stresli dönemlerde ise oluşturulan tamponun kullanılarak, konjoktüre karşı durma kabiliyetinin artırılması, başka bir ifade ile ekonomik döngüsellikten kaynaklanan olumsuz etkilerin hafifletilmesi veya terse döndürülmesi düşüncesine dayanmaktadır. Üç tür sermaye tamponu öngörülmektedir (Altıntaş,2018:129):

(i) **Sermaye koruma tamponu** [çekirdek sermaye yeterliliği oranına ilave %2.5],

(ii) **Ters döngüsel sermaye tamponu** [kredi büyümesine bağlı olarak ülke otoritelerince toplam riske esas tutarın %0 ila %2.5'u arasında uygun görülecek bir seviyede oluşturulacak, konjoktüre bağlı olarak serbest bırakılabilecek],

(iii)**Sistemik sermaye tamponu** [sistemik olarak küresel ölçekte önemli bankalar (G-SIFIs/*Global Systematically Important Financial Institutions*) ile yerel ölçekte önemli bankalar (D-SIBs/ *Domestic Systematically Important Banks*) için toplam riske esas tutarın %1 ila %3.5'u arasında değişen ilave tampon].

Döngüsel sermaye tamponunun ilave edilmesindeki en büyük amaç büyüyen ekonomik sistemlerdeki hızlı kredi artışının önüne geçmektir. Söz konusu koruma tamponu 2016 yılından bankalara zorunlu tutulmaya başlanacak ve kademeli olarak 2019 yılında %2.5 seviyesine yükseltilecektir. Bankalar bu hedefe ulaşamadığı takdirde bankacılık faaliyetleri kısıtlanmayacak ancak kar dağıtım oranlarında belirli bir oranda tedbir amaçlı kesintiler yapılacaktır (Cangürel ve diğ., 2010). 1 Ocak 2019 itibariyle; Çekirdek Sermaye Oranı+Sermaye Koruma Tamponu'nun asgari %7, Sermaye Yeterliliği Standart Oranı+Sermaye Koruma Tamponu'nun ise asgari %10.5 olması hedeflenmektedir (Altıntaş,2018:129).

3.4.Kaldıraç Oranı

Basel III; şeffaf, kolay izlenebilir bir kaldıraç oranını bankalara zorunlu kılmıştır. Güçlü bir sermayeye sahip olan bir bankanın yüksek düzeyde borcunun olması bankanın zayıflığıdır. Yeni uzlaşıda kaldıraç oranlarının bankaya ve finansal sisteme zarar vermeyecek şekilde kısıtlanması öngörülmüştür. Basel III'e göre kaldıraç oranı şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$\frac{\text{AnaSermaye(Tier1)}}{\text{Aktifler + BilançoDışıKalemler}}$$

Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Öngörülen kaldıraç oranı %3 olup, kademeli bir geçiş hedeflenmektedir. Diğer bir deyişle ana sermayenin (Tier 1'in) yaklaşık 33 katı kadar bir bilanço büyüklüğünün oluşturulmasına izin verilmektedir (Cangürel ve diğ., 2010).

3.5.Likidite Düzenlemeleri

Yaşanan son küresel krizin neticesinde birçok müşteri çeşitli sebeplerden dolayı bankalardan paralarını çekmişlerdir. Bu durumda bankalar nakit açısından sıkıntıya düşmüşlerdir. Bankalar hem itibar olarak zarar görmüşler hem de bazı müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılayamamışlardır. Hızla buharlaşan likit varlıklar bu alanda da düzenlemeler yapılması gerektiğini ortaya koymuş ve bunun neticesinde panik dönemlerinde sıkıntı yaşanmaması adına, Basel Komitesi ilk kez likidite kavramını düzenlemiştir.

Basel III uzlaşısı, likiditeyle ilgili olarak, Likidite Karşılama Oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı (Net Stable Funding Ratio) olmak üzere iki oran ortaya koymaktadır (Erdoğan,2014:168).

3.5.1. Likidite Karşılama Oranı

Likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio, LCR), bir bankanın likit varlıklarının, 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına oranlanması şeklinde hesaplanmaktadır. Bu oranın 1'den küçük olması bankanın likit varlıkları ile net nakit çıkışlarını karşılamada güçlük yaşayabileceğini gösterdiğinden,1'den küçük olmaması gerekir. Oranda yer alan net nakit çıkışı, bir bankanın 30 gün içinde gerçekleştireceği nakit çıkışları ile 30 gün içindeki nakit girişleri arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır (Gürel,Gürel,2010:21).

$$\frac{\text{YüksekKalitedeLikitVarlıklarToplamı}}{\text{Son30GünİçerisindekiNetNakitÇıkışı}} \geq \%100$$

3.5.2. Net İstikrarlı Fonlama Oranı

Bankanın kısa vadeli likit sıkıntılarının önüne geçmesi için düzenlenen LCR'nin aksine Net İstikrarlı Fonlama Oranı uzun dönemde bankaların daha sağlam bir pasif yapısına sahip olması için geliştirilmiştir Bu oran; bir bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına oranlanması ile hesaplanmakta olup, yüzde 100'ün üstünde olmalıdır. (Cangürel ve diğ., 2010).

$$\frac{\text{MevcutİstikrarlıFonlama Tutarı}}{\text{İhtiyaçDuyulanİstikrarlıFonlama Tutarı}} \geq \%100$$

3.6.Uzlaş Kapsamında Belirlenen Hedefler için Uygulama Takvimi

2010 yılında kamuoyuna duyurulan Basel III uzlaşısına göre belirlenen hedefleri bankalara kısa sürede empoze etmek pek mümkün olmayacaktır. Söz konusu hedeflerin 2013 yılından 2019 yılına dek aşama aşama gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Asgari çekirdek sermaye oranındaki değişiklik 2013 yılında başlayacak olup, sermaye koruma tamponu ise 2016 yılında uygulanmaya başlanacaktır. Bankaların yaşadıkları likit sorunların çözümüne yönelik getirilen likidite karşılama oranı için 2011-2015, net istikrarlı fonlama oranı için ise 2012-2018 yılları arası gözlem periyodu olarak belirlenmiş, gözlem periyodundan sonra ise

bu oranlar için asgari standartların ilan edileceği belirtilmiştir (Cangürel ve diğ., 2010). 2010 yılında belirlenen uygulama takvimi detaylı olarak Tablo 2’de görülebilir.

Tablo 2: Basel III Uygulama Takvimi

	Mevcut Durum	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019 İtibariyle	
Kaldıraç Oranı		Otorite Gözetimi		Paralel Uygulama 1 Ocak 2013- 1 Ocak 2017 Kamuya Açıklama 1 Ocak 2015					Birinci Yapısal Blok Uygulaması		
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı	2%			3,5%	4,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	
Sermaye Koruma Tamponu	-						0,625%	1,25%	1,875%	2,5%	
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı + Sermaye Koruma Tamponu	-			3,5%	4,0%	4,5%	5,125%	5,75%	6,375%	7,00%	
Çekirdek Sermayeden Düşülen Değerler	-				20%	40%	60%	80%	100%	100%	
Asgari Birinci Kuşak Sermaye Oranı	4%			4,5%	5,5%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	
Asgari Sermaye Yeterliliği Oranı	8%			8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	
Asgari Sermaye Yeterliliği artı Koruma Tamponu	-			8,0%	8,0%	8,0%	8,625%	9,25%	9,875%	10,5%	
Birinci ve İkinci Kuşak Sermaye Bileşenleri Olmaktan Çıkarılan Enstrümanlar	-			2013 yılından itibaren kademeli olarak 10 yıl							
Likidite Karşılama Oranı		Gözlem Süresinin Başlangıcı				Asgari Standartların Belirlenmesi					
Net İstikrarlı Fonlama Oranı			Gözlem Süresinin Başlangıcı						Asgari Standartların Belirlenmesi		

Kaynak: Bank For International Settlements [BIS], 2010

4. BASEL III PERSPEKTİFİNDE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

2000 ve 2001 yıllarında ülkemizde yaşanan krizlerden sonra, finansal sistemde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bankacılık Kanunu kapsamında yapılan bu düzenlemeler; a) Krizlerin yarattığı ekonomik tahribatın etkilerinin azaltılması b) Avrupa Birliği müktesebatı doğrultusunda bankacılık sisteminin, AB ve haliyle Basel standartları ile uyumlu olmasını sağlayacak başlıkları kapsamıştır (Ersoy, 2011:60).

Basel düzenlemeleri, esas amacı, bankaların risk yönetiminde verimliliğini artırmak ve küresel ve ulusal krizleri önlemeye veya tahribatını en aza indirmeye yönelik olarak hazırlanmaktadır. Ancak yaşanan krizlerde göstermiştir ki Basel II düzenlemeleri bu amaçları yeterince sağlayamamıştır. Bu yüzden Basel Komitesi yeni Basel III düzenlemelerini yapmayı gerekli görmüştür. Son yaşanan küresel krizin sonrasında hazırlanan Basel III düzenlemeleri, bankaların bulundurması gereken sermaye miktarını arttırmakla yetinmemekte, ayrıca yeni düzenlemeler de getirmektedir (Gürel ve Gürel,2012:25).

1989 yılı Ekim ayından 2005 yılı Ekim ayına kadar düzenlenen Tebliğ ve Yönetmeliklerle sermaye yeterlilik oranına, 5411 sayılı yeni Bankacılık Kanunu'nun 45. Maddesinde özellikle değinilmiştir. Kanunun sermaye yeterliliği başlıklı 45. Maddesinde oran için, asgari seviye %8 olarak öngörülmüş, ancak pay ve paydaya ne yazılacağına ilişkin bilgi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na bırakılmıştır. Ayrıca Basel II hükümlerinin uygulanabilmesi için zorunlu olan "sermaye yeterliliği"ni her bir banka için farklı bir oranda uygulama ve gerektiğinde asgari oranı artırma yetkisi açık bir şekilde düzenlenmiş ve BDDK'ya verilmiştir. Basel III ile getirilen sermayenin nitelik ve niceliğinin artırılmasına yönelik düzenlemeler, BDDK tarafından, 05.09.2013 tarihinde yayımlanıp, 06.09.2014 tarihinde revize edilen "Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik" ise bankaların özkaynak yapılarının, zararları karşılama kapasitelerinin artırılmasına ilişkin hükümleri içermektedir. Yönetmelik, özkaynakların ana sermaye, çekirdek sermaye, ilave ana sermaye ve katkı sermaye olarak sınıflandırılması ve bu sermaye türlerinin hangi nitelikleri taşıması gerektiği gibi konularda Basel-III'ün öngördüğü standartları mevzuatımıza yansıtmaktadır (Altıntaş,2018:100 ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı).

Türk Bankacılık sektörüne bakıldığı zaman, sermaye benzeri krediler özkaynaklar içerisinde düşük yer tutarken ödenmiş sermaye, kar yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi nitelikli sermayenin daha fazla yer tuttuğu gözlemlenebilir. Basel III'ün uygulamaya konduğu 2010 yılında ana sermaye kalemlerinin özkaynakların %92'sini oluşturduğunu, katkı kredilerinin ise özkaynakların %8'ini oluşturduğunu ifade edebiliriz (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu [BDDK], 2010a). Sektörün sermaye kalitesinin bu bağlamda Basel III kriterlerine yönelik olarak üst düzeyde olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Basel III kapsamında sermaye yeterlilik rasyosu hesaplanırken özkaynaklardan çıkarılacak olan üçüncü kuşak sermaye, halihazırda bankacılık sektörümüzde yer almadığı için sözkonusu değişiklik ülkemiz bankacılığını etkilemeyecektir (Cangürel ve diğ., 2010).

Tablo 3: Özkaynak Ana Bileşenleri

Özkaynak Kalemleri (Haziran 2010)	Tutar (Bin TL)	Oran
Ana Sermaye	113.055.045	91,20%
Ödenmiş Sermaye	46.297.649	37,30%
Yedek Akçeler	62.430.683	50,40%

Mehmet KAYA-Ramazan TORUN

Diğer	4.326.713	3,50%
Katkı Sermaye	12.320.900	9,90%
Üçüncü Kuşak Sermaye	0	0,00%
Sermayeden İndirilen Değerler (-)	1.392.234	1,10%
Toplam Özkaynak	123.983.711	100,00%

Kaynak: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu [BDDK], 2010a

Tarhan(2014)'e göre, bankacılık kesimini direkt olarak etkileyen sayılı faktörler var. Bunların arasında; faiz ve kur değerleri, kredilerin büyüme hızı, kredilerin kompozisyon ve kalitesi, takipteki alacaklar oranı ve diğer risk ölçütleri, fonlama kaynak ve maliyetleri, sektörün kârlılık oranları ekonominin büyüme hızı ve diğer makroekonomik veriler yer almaktadır. Bankacılık sektör için önemli olan değişkenlerdeki gelişmeler bir süzgeçten geçirildiğinde söz konusu gelişmelerin sektöre olan etkilerinin son durağı sermaye yeterlilik oranı olur. Yani, bankacılık hakkındaki değişkenlerde yaşanan gelişmelerin nihai etkileri sektörün sermaye yeterlilik oranına yansır. Bu nedenle, sektörün 2008 krizinden bu yana gidişatını belirlemek için en yaygın olarak kullanılan sermaye yeterlilik oranının ('Standart sermaye yeterlilik oranı') trendinin incelenmesi önemlidir.

Çünkü sermaye yeterliliği, bankanın finansal sağlamlığının en temel göstergelerinden biridir. Öyle ki sermaye yeterliliği bankanın sahip olduğu özkaynakların kredi, piyasa ve operasyonel bileşenlerden oluşan risk ağırlıklı varlıklar karşısındaki yeterlilik derecesi konusunda genel bir fikir vermektedir (Çatıkaş, Yatbaz ve Duramaz,2018:844).

2008 yılında dünya finans sektörünü derinden etkileyen krizin olduğu dönemde, Türk bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranı %18 iken, Basel III uzlaşısının duyurulduğu Eylül 2010 döneminde Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı %19,3 oranında gerçekleşerek belirlenen hedeflerin çok üzerinde yer almıştır (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu [BDDK], 2010b). Bu oran geçtiğimiz 11 yılın tamamında %15'in üzerinde yer alarak sermaye bakımından Türk bankacılık sektörünün ne kadar kuvvetli olduğunu göstermektedir. Bu oran 2018 yılının ikinci çeyreğinde ise %16,26 olarak gerçekleşmiştir (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu [BDDK], 2018). BDDK'ya göre, Türkiye'nin %8 olması gereken sermaye yeterlilik oranına ilaveten 2006 yılı için asgari %12'lik hedef oran belirlenmesi, kriz sürecinde Türk bankalarının sermaye sıkıntısı yaşamamasını sağlayan etkili önlemlerden birisidir (Ersoy,2011:69).

Tablo 4: Sermaye Yeterlilik Oranı 2008-2018⁷

	KAMU	ÖZEL	YABANCI	TÜM SEKTÖR
2008	16,43	16,38	16,65	18,00
2009	18,38	19,52	18,69	20,47
2010	16,73	18,17	17,25	18,94
2011	16,74	15,31	16,86	16,46
2012	17,20	17,10	17,67	17,86
2013	13,50	14,80	15,50	15,30
	KAMU	YERLİ ÖZEL	YABANCI	TÜM SEKTÖR
2014	18,17	15,41	15,96	16,30
2015	16,77	14,66	15,56	15,56
2016	15,76	14,51	16,80	15,57
2017	17,41	17,26	24,40	16,87
2018 ⁸	15,32	15,79	18,08	16,26

Kaynak: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu [BDDK]

Ayrıca Tablo 4'ten görüleceği üzere sektördeki yabancı bankaların sermaye yeterlilik oranları tüm sektörün üzerinde gerçekleşmiştir. Kamu bankaları ve yerli özel bankaların oranları birbirine yakınlık göstermektedir. Bu oranlar olası bir stres döneminde Türk bankacılık sektörünün çok ciddi finansal sıkıntılar yaşamayacağına dair bazı ipuçları vermektedir. Basel III uzlaşısı kapsamında hedeflenen oranlara 2019 yılından çok daha önce varan sektörün bu başarısında BDDK'nın düzenleyici etkisi yadsınmaz.

2019 yılında %10,5'e yükseltilmesi beklenen sermaye yeterlilik rasyosu ve sermaye tamponu toplamının Türk bankacılık sektörü için çoktan karşılanmış bir hedef olduğu söylenebilir. 2006 yılında, Basel II uzlaşısındaki %8'lik sermaye yeterlilik oranının aksine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun asgari %12 oranında hedef belirlemesi ve bankacılık sektörünün buna ulaşması, 2008 küresel krizinin ülkemiz açısından daha küçük çaplı zararlarla atlatılmasını sağlamıştır. BU krizde Türkiye, OECD ülkeleri içinde, kamunun sermaye desteğine ihtiyacı olmayan tek ülke olmuştur (Cangürel ve diğ., 2010). Bunda

⁷ BDDK'dan alınan 2008-2013 yıllarını kapsayan verilerde Kamu, Özel ve Yabancı Bankalar ayrımı varken, 2014 yılından sonraki verilerde ise Kamu Bankaları, Yerli Özel Bankalar, Yabancı Bankalar ayrımı vardır.

⁸ 2018 Haziran ayı verisidir.

BDDK'nın aşağıdaki uygulamalarının etkili olduğunu söylemek mümkündür (Hazar vd.,2018:146):

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu şube açmak isteyen bankalar için, sermaye yeterliliği rasyosunu minimum %8 yerine %12 olarak uygulamaktadır. Bu nedenle, şube açmak isteyen bankalar üstlenecekleri her bir birim risk için daha fazla özkaynak bulundurmaya yönlendirilmektedir. Böylece olası riskler öncesinde özkaynak takviyesi yasal mevzuat doğrultusunda peşin olarak yapılmaktadır.
- Son yıllarda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bazı yıllar zorunlu, bazı yıllar için ise tavsiye niteliğinde bankaların yılsonu karlarını dağıtırmayarak, özkaynaklarına ilave etmeleri yönünde kararlar almaktadır. Bu uygulama bankaların yine her türlü riski üstlenmeden peşin olarak yüksek özkaynak bulundurmalarını sağlamaktadır.
- Özellikle 2005 yılı sonrasında Türk bankacılık sektörüne artan yabancı sermaye ilgisi ile birlikte gündeme gelen banka el değiştirmelerinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nca gayri resmi olarak yeni ortaklara aldıkları bankalara sermaye takviyesinde bulunmaları yönünde telkinlerde bulunmaktadır. Dolayısı ile ortak değiştiren bankalar da bu işlem sırasında yeni ortağın takviyesi ile yüksek özkaynak seviyesine ulaşmaktadır.

Sermaye yeterliliği hesaplamalarının özü, bulundurulmuş özkaynaklar ile üstlenilen riskler arasında bir denge kurma ve bu dengeyi sürdürme felsefesi üzerine kuruludur. Diğer taraftan ise, birer güven kurumları olarak bankaların sermaye yapılarının yeterliliği ve güçlülüğü, sistemin işlemesi ve güven sağlanmasının temel koşullarıdır (Hazar,2018:136).Ayrıca Türkiye ekonomisinin büyüme ihtiyacı, bankacılık sektörünün özkaynaklarının güçlü bir yapıya sahip olmasının yanında yüksek sermaye yeterlilik oranları(SYO) ile faaliyet göstermesini gerektirmektedir. Özellikle risklerin yüksek olduğu dönemlerde daha çok önemli olan SYO'nun, finansal istikrarın sürdürülmesine de katkısı bulunmaktadır (Reis ve Kötüoğlu,2016:103).

Bu açıdan Türk bankacılık sektörünün borç/sermaye yapılarını gösteren kaldıraç oranlarının düşük olması, sermayenin ağırlıklı olarak ana sermayeden oluşması, BDDK'nın

%12 Sermaye Yeterliliği Oranı kriteri, ve fonlamanın büyük oranda mevduat ile sağlanması Basel III'den Türk bankaları yabancı bankalara oranla daha az etkilenecektir. Dolayısıyla bu yeni düzenleme, Türk bankaları açısından çok önemli bir farklılık yaratmamıştır. Çünkü Türk bankalarının sermaye yeterliliği oranları çok yüksektir (Yardımcıoğlu ve Demirel,2010:72).

Ancak Çolak(2010)'ın sadece SYO 'ya odaklanmayıp resmin bütününe bakma konusundaki tespiti de önemlidir. O'na göre;" *Bir bankacılık sektörünü krizden sadece sermaye yeterliliği oranının yüksek olması kurtarmaz. Sektörün kurtarıcısı ya da sektörü krizden uzak tutan faktör, bankaların bankacılık kuralların uyup uymadığıdır. Örneğin 2001 kriz öncesi bankalarımızın sermaye yeterliliği yerlerde sürünmüyordu. Onları likidite krize sürükleyen, kurallara uyulmayan bankacılık yapıları ve devletin uyguladığı iktisat politikalarıdır. Yoksa bir bankaya yönelik mevduat çekilişi başladığında sermaye yeterliliğinin yüksek olması o bankayı tek başına kurtarmaya yetmez. Çünkü bankalar kasalarında para bulundurmazlar."*

Son olarak küresel kriz de, sermayenin kalitesinin korunması için, bilançoda özkaynaklar grubu altında tasnif edilen sermaye kalemlerine odaklanmanın yeterli olmadığını açık bir şekilde göstermiştir. Örneğin Basel 1.5 düzenlemesi ile (yine Basel 1.5 ile getirilen piyasa sermaye riski yükümlülüğünün etkilerini hafifletmek gayesiyle) Basel Komitesi'nce yaratılan "üçüncü kuşak" sermayenin sağlıklı olduğu yine ancak banka iflas ettikten sonra zarar karşılama özelliği kazanacak, sermaye benzeri krediler karşılığında risk alınmasına izin verilmesinin fazlaca sağlıklı olmadığı küresel krizde anlaşılmış bulunmaktadır (Altıntaş,2018:98).

5. BASEL III KRİTERLERİ HAKKINDA DEĞERLENDİRME

Basel III'ün sermaye ve likidite konusundaki sıkılaştırıcı global standartlarının, bankaların faaliyetlerine ve dolaylı olarak da ekonomiye etkileri tartışılmaktadır. Bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, yüksek borçlanma ve iflas risklerini azaltırken aynı zamanda olağanüstü durumlarda taahhütlerini yerine getirme imkanı da sağlamıştır. Ancak artan sermaye ihtiyacının bankaların finansal maliyetlerini arttırması sebebiyle azalan kredilendirme hacminin, piyasa talebinin düşmesi gibi reel ekonomiye olumsuz yansımaları

sözkonusudur. Bunun yanında bu standartların sektördeki sorunların teşhisi ve çözümü konusunda ne kadar referans olup olmayacağı da ayrı bir sorundur.

Nitekim Basel III uzlaşısına yapılan en önemli eleştirilerden birisi 2008 krizinde yaşanan finansal sorunların çözümü için doğru teşhisin yapılmaması idi. 2008 krizinde iflasını açıklayan Lehman Brothers battığında Basel III kriterlerini hali hazırda karşılayabiliyordu (Cangürel ve diğ., 2010). Lehman Brothers iflasından beş gün önce yayınladığı raporda birinci kuşak sermaye oranının %11 olduğunu açıklamıştı. Bu oran o dönemki gerekliliklerin tam üç katına denk gelmektedir (Matai, 2010). Tüm bunların ardından, Basel III uzlaşısının getirdiği çözüm önerilerinin doğru bir reçete olup olmadığı tartışılmıştır.

Basel III'ün lehine olan bir ana argüman, sermaye ihtiyacının artmasıdır. Bankalar finansal sistemin sorunlarını çözebilir ve uzun vadeli istikrarını destekleyebilir. 2007'den itibaren başlayan son finansal kriz sırasında bankalar oldukça kaldıraçlıydı. Borçların temerrüde düştüğü ve bankaların varlık değerlerinin azaldığı durumlarda, bu birbirine bağlı kurumların mali sıkıntıları piyasada büyük sorunlara yol açmıştır. Bu, sadece bankacılık sektörünü değil, reel ekonomiyi de etkiledi. Daha yüksek sermaye gereksinimleri mevcut olsaydı, ekonomik krizin patlak vermesi önlenmiş olabilir veya en azından yoğunluğu azaltılabilirdi (Kurkliński,2015:5).

Son düzenlemeyle birlikte finans alanına dair duyulan endişelerden bir diğeri ise denetim arbitrajının oluşma ihtimalidir. Basel III, bir önceki uzlaşuya göre daha fazla sermaye ve daha nitelikli sermaye barındırılması konusunda bankalara zorunluluklar getirmiştir. Bununla da kalmayıp bankaların likit varlıkları üzerinde de düzenlemeler yapılmıştır. Yeni düzenlemeler maliyet artışlarını da beraberinde getirmektedir. Bu durumda regülatör kurumların bankalara karşı tüm dünyada eşit davranması gerekmektedir. Aksi durumda esnek politikalar güden ülkelere doğru bir arbitraj olması söz konusudur (Cangürel ve diğ., 2010).

Basel III uzlaşısı daha önce belirttiğimiz üzere uzun süren bir uygulama takvimini kapsamaktadır. Buradaki esas amaç, yeni kuralları bankalara bir anda empoze edip finans sistemi üzerinde olumsuz hava oluşturmamak ve uzun bir süreç ile maliyetleri düşürmektir. Ancak bu kadar uzun bir takvimin bankacılık sektörüne ne getireceği akıllara şüpheler getirmiştir (Cangürel ve diğ., 2010). Nitekim BDDK sadece likidite karşılama oranı için şimdiye dek 2006,2014 ve 2017'de olmak üzere üç farklı yönetmelik yayınlamıştır

Basel III kriterleri uygulama açısında da eleştirilmektedir. Bu bağlamda mevcut koşullarda düşük sermayesi bulunan bankaların bu uygulamalar ile sermaye miktarlarını arttırabilmeleri çok mümkün görülmemektedir. Söz konusu durumun bankacılık faaliyetlerini yavaşlatacağı ve bu durumun da ülke ekonomilerine olumsuz etkide bulunacağı düşünülmektedir. Örnek olarak ekonomik durgunluk problemi ile mücadele eden Avrupa ülkelerindeki bankalar, bu kriterleri yerine getirmekte zorlanmaktadırlar. Bundan dolayı söz konusu kriterlerin ilgili bankaların kullandıracağı kredileri azaltacağı ve bu durumda halihazırda ekonomik sıkıntı yaşayan bu ülkelerin bu problemini arttıracacağı düşünülmektedir (Gündoğdu,2016).

Basel III'e ilişkin bir başka eleştiri ise; yeni kurullarla beraber banka fonlarının daha düşük risk grubunda yer alan yüksek derecelendirme notuna sahip kamu borçlanma araçlarına geçmesi halinde, bankaların portföylerine önemli oranlarda ülke risklerinin taşınması ve özel sektörde düşük derecelendirme notuna sahip firmaların da fon ihtiyaçlarını karşılayamamaları sebebiyle, finansal çıkmaza girmeleri ihtimalidir (Külahi,Tiryaki ve Yılmaz, 2013:196).

Tüm bu eleştirilere ve endişelere rağmen, krizlerin 2008 krizinde olduğu gibi yarattığı yıllar süren ekonomik ve sosyal tahribatlar göz önünde bulundurulduğunda; öncelik krizlerin yaşanmaması için tedbir almaksa ve ekonominin finansallaşması ile kriz yaşanması olasılığı daha da artmışsa, finansal sistemi ve kurumlarını disipline eden Basel III gibi düzenlemelere daha çok ihtiyaç olduğu/olacağı açıktır.

SONUÇ

Bir ülkede finansal sistemin esas aktörü olan bankalar, bir yandan sermaye birikiminin oluşumuna önayak olurken diğer yandan reel yatırım harcamalarının finansmanına olanak sağlayarak ekonomide çok önemli işlevler yerine getirmektedirler. Bunun yanı sıra kişilerin ve kurumların finansman ihtiyacını karşılayarak piyasada talebin canlanmasına bu sayede ekonomide çarkların dönmesine ve hükümetlerin ekonomik hedeflerine ulaşmasına katkı

sağlamaktadırlar. Doğaldır ki her ülke finansal sistemin işleyişi ve bankacılık faaliyetlerinin kontrol ve denetimi için çeşitli kurallar uygulamıştır. Finansal küreselleşme finans sektörünün ve bankaları büyümesine yol açtığı gibi, ekonomi üzerindeki etkilerinin de artmasına yol açmıştır. Bu etki finansman ve yatırım olanaklarının genişlemesi açısından olumlu olarak görülürken, ekonomide yarattığı kırılganlıklar sebebiyle bir o kadar da olumsuz olarak görülmüştür.

Özellikle finans sektörünün kar ve risk konusundaki iştahı, bir yandan piyasaya sürekli yeni finansal enstrümanların ve türev ürünlerin piyasaya sürülmesine yol açarken, diğer yandan toplumun ekonomik açıdan zayıf kesimlerini müşteri portföyüne dahil etmesi yönünde çabalamasına yol açmıştır. Kontrolsüz ve denetimsiz bir şekilde büyüyen finans sektörü ve kurumların, en başta da bankaların, ekonominin gerçekleriyle örtüşmeyen ve reel sektörden kopuk gidişatı, ekonomiler kadar kapitalizmin geleceğini dahi de tehdit etmiştir. Nitekim onuncu yılını dolduran 2008 krizi, 1929 krizi kadar derin ekonomik yaralar açarken başta kapitalist çevrelerde olmak üzere sistemin geleceğini tartışmaya açarak bunu fazlasıyla göstermişti. Bu tartışmalar üzerinden, geniş perspektiften birçok çözüm önerisi geliştirilse de, sorunun kaynağı görülen küresel finansal sistemi düzenlemek, bankaların tabi olduğu mali kriterleri sıkılaştırmak ve yaygınlaştırmak çözümün parçalarından biriydi.

Bu amaçla Basel Komitesi Basel III ile finansal istikrarı sağlamak, finansal sistemin esas aktörü olan bankalarla ilgili yaşanan kötü tecrübeleri yaşamamak veya asgariye indirmek için, ortak kontrol ve denetim standartları belirlemiştir. Bu standartlar bankaların özellikle sermaye açısından güçlendirilmesi için, sermayenin nitelik ve niceliğinin artırılması yanında ek olarak sermaye tamponu konulması ve yüksek borçlanma ve likidite konusundaki risklerini azaltmak için de sınırlandırmaların getirilmesi hususundaki düzenlemeleri kapsamaktadır. 12 Eylül 2010'da kabul edilen ve 2013-2019 yılları arasında kademeli olarak hayata geçirilecek düzenlemeler, finansal krizle birlikte ortaya çıkan Basel II'nin eksiklerini tamamlayıcı ve güçlendirici niteliktedir.

2008 krizinin neticesinde Basel Komitesi aldığı yeni kararları, 2010 yılında yürürlüğe koyduğunda birçok soru işareti vardı. Ancak bugün geriye dönüp baktığımızda alınan bu önlemlerin meyvelerinin artık toplanabildiği, daha sıkı politikalar sayesinde stres dönemlerine bankacılık sektörünün hazır olduğu gözlemlenebilir. Elbette krizin etkileri henüz tamamen geçmese de artık büyüme oranlarındaki artışlar daha net bir şekilde görülebilmektedir. Bu da

Basel Komitesi'nin aldığı sıkılaştırma kararlarının şimdilik ne denli yerinde olduğunu bizlere göstermektedir.

2001 krizinde birçok bankasını kaybeden Türk bankacılık sektörü daha sonra BDDK'nın sert politikaları ile karşılaşmış ve bunlara zor da olsa adapte olmuştur. Ancak bu zorlanma bankacılık sektörünün 2008 küresel krizini neredeyse hiç zarara uğramadan atlatmasını sağlamıştır. BDDK'nın özellikle sermaye yapısı ve yeterliliği konusundaki hassasiyeti, sermaye yeterlilik rasyosunu %8 yerine %12 olarak uygulaması gibi, bu konudaki başarıda rol oynamıştır. Çünkü BDDK'nın 2009 yılındaki Çalışma Tebliğinde de belirtildiği gibi, 2002 ve sonrasındaki krizden çıkarılan derslerden birisi de, güçlü sermaye yapısının korunmasının önemi olduğu için, bu dönemde yürütülen tüm politikalarla da güçlü sermaye yapısının korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ancak bu oranın tek başına bankaları olağanüstü durumlarda kurtarmaya yetmeyeceği bankacılığın genel kurallarına uygun davranılmasının gerektiği de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- ALTINTAŞ,M.A.(2018), “Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yeterliliği”,Turhan Kitabevi,Ankara
- ARSLAN,İ.(2008), “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Çalışma Tebliği Sayı: 1*
- ARICAN,E.YÜCEMEMİŞ,B.T(2016),”Ekonomik Gelişmeler ve Seçilmiş Göstergelerle Türkiye’de Bankacılık Sektörü” İktisadi Araştırmalar Vakfı
- BANKACILIK DENETLEME VE DÜZENLEME KURUMU [BDDK]. (2005). Erişim Tarihi: 15 Aralık 2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf
- BANKACILIK DENETLEME VE DÜZENLEME KURUMU [BDDK]. (2010a). Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/8469fpr_haziran2010.pdf
- BANKACILIK DENETLEME VE DÜZENLEME KURUMU [BDDK]. (2010b). Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/8890eylulfpr_22.12.09_33docx.pdf
- BANKACILIK DENETLEME VE DÜZENLEME KURUMU [BDDK]. (2017). Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/16430tbs_temel_gostergeler_doc_turkce.pdf
- BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU(2009),Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi,Çalışma Tebliği(Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı)
- BANKALARIN LİKİDİTE KARŞILAMA ORANI HESAPLAMASINA İLİŞKİN YÖNETMELİKTE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YÖNETMELİK. (2017). T.C. Resmi Gazete, 30123, 13 Temmuz 2017.
- BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS [BIS]. (2010). Erişim Tarihi: 19 Aralık 2017, <http://www.bis.org/press/p100912b.pdf>
- BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS [BIS]. (2011). Erişim Tarihi: 18 Aralık 2017, <https://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>
- BULUT,B.(2013), “Basel III ve Getirdikleri” <http://www.kobitek.com> Erişim Tarihi:18.09.2018
- CABAS, M. (2017), “2001 Eski Türkiye’nin Son Yılı”, (1.Baskı). İstanbul: Can Sanat Yayınları

- CANGÜLER O., GÜNGÖR S., SEVİNÇ V.U., KAYCI İ., ATALAY S. (2010). “Sorularla Basel III.” Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Risk Yönetimi Dairesi. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf
- CARUANA, J. (2010) “Basel III: Towards A Safer Financial System. Speech at the 3rd Santander International Banking Conference” Madrid. Erişim Tarihi: 16 Aralık 2017, <http://www.bis.org/speeches/sp100921.htm>
- ÇATIKKAŞ,Ö.,YATBAZ A. DURAMAZ,S.(2018), “Basel Sermaye Yeterliliği Oranındaki Değişimin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırmalı Oran Analizi”,*İşletme Araştırmaları Dergisi*,10/1,839-855
- ÇOLAK,Ö.F.,(2010),Sermaye Yeterliliği ve Bankalar, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/sermaye-yeterliliği-ve-bankalar/6400,Erişim> Tarihi:28.09.2018
- DEMİRKOL,Ö,F.ABA,E.(2012), “Basel II Sermaye Uzlaşısı Yeterliliği İçinde Gelen Ek Düzenlemeler Seti: Basel III Kriterleri”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, s.253-265
- ERDOĞAN,A.(2014), “Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2014 Cilt 16 Sayı 1 (141-182)
- ERSOY,H.(2011), “Türk Bankacılık Sisteminde Sermaye Yeterliliği Ve Basel Standartları”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (9), 53-72
- GÜNDOĞDU,A.(2016),Bankacılığın Temelleri, <https://books.google.com.tr/books?isbn=6053205397,Erişim> Tarihi:29.09.2018
- GÜREL,E.,GÜREL,E.B.B.(2012), “Basel III Kriterleri”, *BSAD Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1 Sayı 3-4(16-28)
- KÜLAHI, E.A.,TİRYAKI,G.VE YILMAZ,A.(2013), “Türkiye’de Basel I, II ve III Kurallarına Uyum Süreci”,*Öneri Dergisi*. 186-200
- KOĞAR,Ç.(2010) “Küresel Finansal Sistemin Reformuna Yönelik Çalışmalar”, 4 Ekim, Türkiye Bankalar Birliği’nde Yapılan Sunum, İstanbul.
- KURKLİNSKİ,L.(2015), Basel III – Reactions of the Banks, Niklas Ebenauer Warsaw School of Economics
- MATAI, D. (2010), “Basel III: Making Banks Stronger or Not?.”Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017, <http://www.mi2g.com/cgi/mi2g/frameset.php?pageid=http%3A/www.mi2g.com/cgi/mi2g/press/250110.php>
- MORENO, R. (2011) “Policymaking From A Macroprudential Perspective In Emerging Market Economies. Basel: Monetary and Economic Department.

- ÖZÇAM,M.(2004), “Basel II Uzlaşısı”,Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu
- REİS,G.,KÖTÜOĞLU,R.(2016),Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Davranışı, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi - Cilt:14,(101-110)
- ŞAHİN,İ.(2013), “Küresel Finansal Kriz Esnasında Geliştirilen Bankacılık Düzenlemelerinden Basel III Kriterlerinin Kapsamı Ve Uygulama Süreci”,*Muhasebe ve Finansman Dergisi*,(149-166)
- TARHAN,V.(2014), Ekonomilerin kırılğanlığında bankacılık sektörünün önemi, <http://t24.com.tr/yazarlar/vefa-tarhan/ekonomilerin-kirilganliginda-bankacilik-sektorunun-onemi,9719>,Erişim Tarihi:23.09.2018
- TAŞPINAR,G.(2018), “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri”, Dünya Gazetesi
- T.C.Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı (2018) Erişim Tarihi:28 Eylül 2018 https://www.ab.gov.tr/files/EMPB/web_dosyalari/bddk_basel_iii_internet_icerigi.pdf,
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI [TCMB]. (2010). Erişim Tarihi: 15 Aralık 2017, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/b3118f7c-cd44-4883-86cc-68fa682ca2e1/Fir_TamMetin11.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-b3118f7c-cd44-4883-86cc-68fa682ca2e1-krk7U7W
- YARDIMCIOĞLU,M.,DEMİREL,H.G.(2010),Risk Yönetiminde Kriz Sonrası Yeni Finansal Mimariye Yönelik Bir Adım:Basel III,*Mali Çözüm*,Kasım-Aralık,(61-81)